

บทที่ 8 สวัสดิการผู้สูงอายุ

หัวข้อ

1. ความหมายของผู้สูงอายุ
 2. ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ
 3. ความสำคัญของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย
 4. แนวคิดในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย
 5. หลักการ ภูมิปัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
 6. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย
- แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์

หลังจากที่ได้ศึกษาบทที่ 8 แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมาย ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้
2. อธิบายความสำคัญและแนวคิดในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไทย ตลอดจนการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไทยได้

สื่อการสอน

1. เอกสารคำสอน
2. PowerPoint Presentation

บทที่ 8

สวัสดิการผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุจัดว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในชีวิตมามาก ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคมในแต่ละช่วงอายุได้ จากข้อมูล “ทะเบียนราษฎร” ของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้แสดงจำนวนประชากรไทยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งวิพรธน ประจวบเหมาะ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2553) ได้อธิบายไว้ว่า การศึกษาขนาดและแนวโน้มของประชากรสูงอายุจากสำมะโนประชากรประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2543 และการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2543 จนถึง พ.ศ. 2573 นั้นได้แสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2503 ประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมีเพียง 1.5 ล้านคน หรือประมาณ 5.4% ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น อัตราผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปีทั้งนี้เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเฉพาะทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ส่งผลให้ประชากรมีสุขภาพดีและมีอายุยืนยาว อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ยังมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้มีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแลสุขภาพจนทำให้ในปี พ.ศ. 2552 นี้เป็นปีที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย (Aging Society) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงการที่ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุมากกว่า 10% ของประชากรทั้งหมด (Shryock, 2004 อ้างถึงใน วิพรธน ประจวบเหมาะและศิริวรรณ ศิริบุญ, 2553)

อย่างไรก็ดี มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2559 นี้ ประเทศไทยมีประชากร ไทยทั้งสิ้น ประมาณ 65.9 ล้านคน และมีผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 และในอนาคตอันใกล้ จำนวนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกมาก และ ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้า สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 และจำนวนประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในอนาคตเห็นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อ ประชากรรุ่นที่เกิดเกินกว่าล้านคนต่อปี ระหว่างปี 2506-2526 (ซึ่งขณะนี้มีอายุ 33-53 ปี) กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่ช้า ทำให้อีก 20 ปีข้างหน้า คลื่นประชากรลูกใหญ่นี้จะมีอายุ 53-73 ปี และจำทำให้สัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยจะสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการที่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงวัยนี้ ส่งผลให้มีผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการดูแลจากรัฐอีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นรัฐจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในการให้การดูแลและจัดสวัสดิการต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อที่จะได้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งในบทนี้จะได้นำเสนอความหมาย ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ความสำคัญในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ หลักการ ปฎิญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ แนวคิดและรูปแบบในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย ตลอดจน องค์การที่ให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของผู้สูงอายุ

คำว่า “ผู้สูงอายุ” ในภาษาอังกฤษนั้นได้ใช้คำเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น “Old Age” “Elderly” “Senior Citizens” หรือ “Seniors” และเมื่อพิจารณาถึงความหมายของผู้สูงอายุ Popple P. & Leighninger, L. (1990) ได้อธิบายไว้ว่าความหมายของผู้สูงอายุหรืออายุของการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุนั้นมิได้มีการกำหนดตายตัวเป็นสากลเพราะความหมายของผู้สูงอายุนั้นยังเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักปรัชญา แพทย์ นักวิทยาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์มาช้านานแล้วว่าการเป็นผู้สูงอายุคืออะไร ซึ่งนักวิชาการบางรายก็ใช้เกณฑ์ในเรื่องของสุขภาพเป็นเกณฑ์ในตัดสินว่าคือผู้สูงอายุโดยกล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุนั้นจะมีสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย และเคลื่อนไหวเชื่องช้าแต่เป็นผู้เปี่ยมไปด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ มากมายในชีวิต ซึ่ง พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ แต่ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชรา” ว่าหมายถึง แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม ซึ่งสุรกุล เจนอบรม (2541) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้สูงอายุโดยพิจารณาจากลักษณะ 4 ลักษณะ ดังนี้

- 1) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) เป็นการพิจารณาจากอายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทินโดยไม่นำปัจจัยอื่นนำมาพิจารณาด้วย
- 2) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging or Biological Changing) เป็นการพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี
- 3) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ รวมทั้งความถดถอยของสติปัญญาในการรับรู้และการเรียนรู้
- 4) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) เป็นการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของบทบาททางสังคมและความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและความรับผิดชอบในการทำงาน

อย่างไรก็ตาม หากใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการนิยามผู้สูงอายุนั้น Popple P. & Leighninger, L. (1990) ก็ยังได้อธิบายเพิ่มว่าก็ยังเป็นที่ถกเถียงอีกเช่นกันว่าควรเริ่มต้นที่อายุเท่าไรดี ควรเริ่มต้นที่อายุ 50 หรือ 65 หรือมากกว่านั้น ซึ่งคำตอบที่ได้รับนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลาและแต่ละวัฒนธรรม เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น พระราชบัญญัติประกันสังคม (The Social Security Act of 1935) ได้ระบุไว้ว่าผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการประกันสุขภาพภายใต้กฎหมายฉบับนี้ได้จะต้องอายุไม่ต่ำกว่า 65 ปี ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่พิจารณาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและนโยบายมิใช่พิจารณาจากเหตุผลทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ นอกจากนี้ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (2554) ยังได้อธิบายผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุใกล้เคียงหรือมากกว่าอายุขัยเฉลี่ยของมนุษย์และเป็นการเข้าสู่บั้นปลายของชีวิตมนุษย์

สำหรับประเทศไทยนั้นได้ใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้สูงอายุ” โดยยึดความหมายของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ที่ได้นิยาม คำว่า “ผู้สูงอายุ”

ไว้ว่า หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของผู้สูงอายุ ตามที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้

นอกจากนี้ ข้อมูลทะเบียนราษฎรของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จำแนกผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1) ผู้สูงอายุวัยต้น เป็นผู้มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ซึ่งเป็นวัยที่อยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองได้และยังสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้

2) ผู้สูงอายุวัยกลาง เป็นผู้มีอายุอยู่ระหว่าง 70-79 ปี กว่าครึ่งหนึ่งยังคงมีสภาพทางสุขภาพที่ช่วยตนเองได้และเริ่มจะต้องมีผู้คอยช่วยเหลือดูแลบ้าง แต่ในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมนั้นก็ลดลงตามลำดับ

3) ผู้สูงอายุวัยปลาย เป็นผู้มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะได้รับการดูแลจากบุตรหลานและคนอื่น ๆ

2. ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

ก่อนที่จะได้มีการบรรยายถึงการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ควรทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเสียก่อน ซึ่งในการนำเสนอเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในส่วนนี้ ผู้เขียนจะแยกการนำเสนอออกเป็นสองส่วนด้วยกัน คือ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุโดยทั่วไปและปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุโดยทั่วไป

ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่พบโดยทั่วไปนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ ปัญหาและความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ (Physical and Psychological Problems and Needs) ปัญหาและความต้องการทางสังคม (Social Problems and Needs) ปัญหาและความต้องการทางเศรษฐกิจ (Economic Problems and Needs) และปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและขาดคนดูแล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัญหาและความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ (Physical and Psychological Problems and Needs)

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาและความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเป็นผลมาจากด้วยคุณสมบัติของวัยนั่นเอง เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น มีรอยตกริ้ว ผมหงอกบางและเปลี่ยนเป็นสีขาว หูตึง ตามองเห็นไม่ค่อยชัด การรับรสและกลิ่นไม่ค่อยดี หูตึง เคลื่อนไหวและคิดเชื่องช้า ความจำเสื่อมและกระดูกผุ เป็นต้น (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี , 2554) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลทำให้สุขภาพกายไม่แข็งแรงและเป็นโรคต่าง ๆ ติดตามมา เช่น โรคสมองเสื่อม โรคหลอดเลือด โรคกระดูกหรือกระดูกพรุน โรคต้อ โรคตับ โรคไต โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและโรคหัวใจ เป็นต้น ลัดดา ดำริการเลิศ (ผู้จัดการออนไลน์, 2554) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของ

ผู้สูงอายุไทยและได้พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีปัญหาด้านสุขภาพและป่วยเป็นโรคเรื้อรังมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรค 7 โรคหลักด้วยกันโดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปอดอักเสบ ตาต่อกระจก ติดเชื้อทางเดินอาหาร (ท้องเสียและท้องเสียเรื้อรัง) เบาหวาน ไตเสื่อมและไตวาย หัวใจขาดเลือด และหลอดเลือดสมอง ซึ่งโรคเหล่านี้นอกจากจะเป็นโรคเรื้อรังแล้วยังเป็นโรคที่ทำให้ผู้ป่วยสูงอายุเหล่านี้จำเป็นต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงบุคคลวัยทำงานอย่างมาก

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาและความต้องการทางด้านจิตใจแล้วก็พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต กล่าวคือมักจะมีปัญหาในด้านอารมณ์จิตใจ ซึ่งผู้สูงอายุจะมีอารมณ์หงุดหงิด ใจน้อย หลงลืมง่าย มีความโลภและชอบลำพังถึงความหลัง ความจำเสื่อม นำไปสู่การเป็นโรคจิตและโรคประสาทต่อไปได้ (วิไลวัจส์ กฤษณะภุมิตี , 2526) ซึ่งเป็นผลมาจากความเสื่อมโทรมของระบบประสาท เนื่องจากศูนย์การควบคุมประสาทส่วนกลางทำงานลดลง ความเร็วในการส่งสัญญาณประสาท (Conduction Velocity) ไปยังกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ลดลง ทำให้ความรู้สึกรู้สึกในการตอบสนองต่อปฏิกิริยาต่าง ๆ ลดลง การเคลื่อนไหวช้าลงและการทรงตัวไม่ดี อีกทั้งขนาดสมองยังลดลงและมีน้ำหล่อเลี้ยงสมองเพิ่มขึ้นมาแทนที่เซลล์สมองการไหลเวียนของเลือดและการให้ออกซิเจนของสมองลดลงมาก มีภาวะหลอดเลือดแข็งตัวมากขึ้น ทำให้สมองได้รับเลือดน้อยลงหรือขาดเลือด เซลล์สมองส่วนซีรีบรัมและซีรีเบลเกิดการเหี่ยวฝ่อทำให้คิดได้ช้าลงและความจำเสื่อม (สุรีย์พร ตรีวิฑูรย์ , 2534) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีโอกาสเป็นโรคจิตในวัยชราอีกเช่นกัน โดยคลินิกจิตเวช (ม.ป.พ.) ได้อธิบายไว้ว่าโรคจิตในคนชราแบ่งออกเป็น 5 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

1. โรคจิตจากชราภาพ เป็นโรคที่พบมากที่สุดเมื่อเข้าสู่วัยชรา เนื่องจากสมองจะห่อเหี่ยวทำให้จิตใจแปรปรวน ความจำเสื่อม แต่จำเรื่องในอดีตได้ดี ไม่สนใจเรื่องราวในปัจจุบัน มีอาการงุนงง วุ่นวายและหลับนอนน้อย สติปัญญาเสื่อมถอย มักทำอะไรผิด ๆ พลาด ๆ อารมณ์เปลี่ยนแปลง หงุดหงิด โกรธฉุนเฉียวง่าย มีอาการซึมเศร้า บางรายเพ้อคลั่ง หวาดระแวง เมื่อมีอาการมากขึ้นความจำก็จะเสื่อมมากขึ้นด้วย เช่น จำบุคคล จำเวลาและสถานที่ไม่ได้

2. โรคจิตประเภทเส้นโลหิตแข็ง ผู้สูงอายุที่เป็นโรคจิตประเภทนี้มักจะมีความดันโลหิตสูง อาการสำคัญคือ ความจำเสื่อม งุนงงหงุดหงิด นอนไม่หลับ และมีอาการทางกายคือ ปวดศีรษะ ใจเต้น หน้ามืดจะเป็นลม อาจมีอาการชา แขนขาเพ็ลลีย เป็นอัมพาต พูดไม่ชัด ชักกระตุก

3. โรคอารมณ์แปรปรวน เกิดจากการมีความปกติทางอารมณ์ อาจเกิดขึ้นในระยะเข้าวัยชราหรือเคยเป็นโรคนี้นมาก่อนแล้ว โรคนี้นี้มี 2 ระยะ ระยะแรกมีอาการซึมเศร้า ความคิด การเคลื่อนไหวร่างกายและการกระทำต่าง ๆ ช้า มีอาการซึมเศร้า ถ้าเป็นมากอาจฆ่าตัวตายได้ ระยะต่อมา คือระยะเพ้อคลั่ง จะอะอะตึงตังและมีความคิดฟุ้งซ่าน

4. โรคจิตประเภทระแวง ผู้สูงอายุที่เป็นโรคจิตประเภทนี้จะมีอาการระแวงเป็นอาการนำ มีความเข้าใจผิดคิดว่าคนอื่นไม่เป็นมิตร คิดร้าย มักมีอาการประสาทหลอนทางหูและตา ซึ่งทำให้อาการหวาดระแวงเป็นมากขึ้น

5. โรคจิตจากพิษต่าง ๆ เช่น การใช้ยาระงับประสาทหรือพิษอันเกิดจากความผิดปกติของการเผาผลาญของร่างกายทำให้มีอาการทางจิตได้ อาการสำคัญของโรคคือ มีอาการเพ้อคลั่ง รู้สึกตัวเหมือนคนเมา ครึ่งหลับครึ่งตื่น กลางคืนไม่หลับนอน ง่วงงัน เออะอะตืดตัง มีอาการประสาทหลอนทางหูตาก็จะเห็นภาพที่น่ากลัวหรือได้ยินคำพูดทำให้เกิดความหวาดกลัว

นอกจากนี้ ยังมีโรคจิตในวัยชราอีกประเภทหนึ่ง คือโรคเนื้องอกของสมอง โรคซิฟิลิสสมอง ส่วนโรคประสาทที่พบบ่อย คือ โรคประสาทประเภทวิตกกังวล หวาดกลัว เช่น กลัวโรคภัยไข้เจ็บและกลัวลำบากยากจน เป็นต้น

2) ปัญหาและความต้องการทางสังคม (Social Problems and Needs)

ผู้สูงอายุบางรายก่อนจะถึงวัยสูงอายุมักจะมีบทบาททางสังคม เช่น เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ของชมรม สโมสรต่าง ๆ อาจจะเป็นประธานหรือกรรมการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นที่ยอมรับของสังคม เมื่อถึงวัยสูงอายุบทบาททางด้านสังคมก็จะลดน้อยลง พร้อม ๆ กับการมีความรู้สึกที่ตนมีความรู้สึกโดดเดี่ยวแยกจากสังคม จากการวิจัยของธัญญพัฒน์ นูเร (2551) ได้พบว่า ผู้สูงอายุประสบปัญหาทางด้านสังคมที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ปัญหาครอบครัวไม่อบอุ่น ไม่อยู่พร้อมหน้า โดยเฉพาะครอบครัวในชนบทที่ลูกหลานไปทำงานที่จังหวัดอื่นหรือพื้นที่อื่น ปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพังทำให้บทบาททางสังคมลดน้อยลง ผู้สูงอายุบางรายไม่มีเพื่อน เนื่องจากเพื่อนในวัยเดียวกันส่วนใหญ่เสียชีวิต

3) ปัญหาและความต้องการทางเศรษฐกิจ (Economical Problems and Needs)

ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ไมมั่นคงจะประสบปัญหาเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยชรา บางรายต้องพึ่งพาลูกหลานหรือผู้อื่น เดิมผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว ไม่ว่าจะหารายได้มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือรับราชการ แต่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ บทบาทในการประกอบอาชีพ หารายได้จะลดลง อาจเนื่องมาจากสภาพร่างกายทำให้ไม่สามารถทำงานเพื่อประกอบอาชีพได้ทำให้ไม่มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย (ธัญญพัฒน์ นูเร , 2551) กรณีผู้รับราชการซึ่งมีรายได้ประจำที่แน่นอน เมื่อถึงวัยเกษียณอายุราชการจะได้รับแต่เพียงบำนาญซึ่งมีรายได้น้อยกว่าเงินเดือน บางรายได้รับเงินบำเหน็จเป็นก้อนมาแล้ว หากนำมาใช้อย่างไม่ระมัดระวังหรือไม่มีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เงินจำนวนนั้นก็หมดไปได้ทำให้ขาดรายได้และต้องพึ่งพาคนอื่นในที่สุด

4) ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและขาดคนดูแล

ได้มีผู้สูงอายุบางรายที่บุตรหลานไปทำงานที่กรุงเทพฯหรือจังหวัดอื่น โดยเฉพาะผู้สูงอายุชนบท ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องอาศัยอยู่ตามลำพัง ขาดผู้ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและอย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุบางรายต้องการความเป็นอิสระ ไม่ประสงค์จะอยู่กับบุตรหลาน ผู้สูงอายุประเภทนี้จึงพอใจที่จะไปอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา

2.2 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ

สำหรับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุนั้น งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ค้นพบปัญหาและความต้องการในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากรัฐ ปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ (ผู้สูงอายุ) ที่มีต่อสวัสดิการผู้สูงอายุ ปัญหาและความต้องการผู้ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่) กระบวนการในการให้บริการและ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาและความต้องการในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากรัฐ

สำหรับปัญหาและความต้องการในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากรัฐนี่จะเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการให้ความสำคัญของรัฐต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ กล่าวคือ รัฐให้ความสำคัญกับสวัสดิการผู้สูงอายุน้อย ดังที่ พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์ (2554) ได้วิพากษ์ว่า รัฐหรือรัฐบาลไทยยังให้ความสำคัญกับสวัสดิการผู้สูงอายุน้อย ทั้งนี้สาเหตุประการหนึ่งน่าจะมาจากการเริ่มต้นในการจัดสวัสดิการนั้นต้องเริ่มต้นจากศูนย์คือไม่เคยมีเลยหรือมีอยู่น้อยมากและผู้จัดสวัสดิการจึงได้พยายามผลักดันให้มีสวัสดิการประเภทต่าง ๆ นั้นเอง จึงทำให้กลายเป็น “เน้นปริมาณ มากกว่าคุณภาพ” ทำให้ขาดความหลากหลายของบริการและไม่ได้สัดส่วนกับความแตกต่างของผู้สูงอายุ อีกทั้งประเภทของสวัสดิการเป็นแบบพื้น ๆ และมีรูปแบบเดิม ๆ ที่ผู้จัดคิดว่าสามารถใช้ได้กับผู้สูงอายุทุกประเภท ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้นผู้สูงอายุไทยมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานกับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม มีสถานภาพของครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยายหรือต้องอาศัยอยู่ตามลำพัง ดังนั้นการจัดสวัสดิการที่ขาดความหลากหลาย เป็นสวัสดิการที่ผู้จัดคิดว่าสามารถใช้ได้กับผู้สูงอายุทุกคนนั้นทำให้สวัสดิการที่จัดให้ นั้นไม่ครอบคลุมและไม่ทั่วถึงผู้สูงอายุทุกคน นอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของรัฐต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอีกประการหนึ่งก็คือ สวัสดิการผู้สูงอายุที่รัฐได้จัดให้ นั้นมักจะกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ มีผลทำให้บางหน่วยงานขาดสวัสดิการบางประเภทแต่ในขณะที่บางหน่วยงานมีสวัสดิการมากประเภทเกินไปทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ขาดความเป็นเอกภาพ เพราะ “ต่างคนต่างทำ” เช่น การแยกส่วนการดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการด้านสุขภาพกับด้านสังคม

ปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะการบริหารจัดการเงินเบี้ยยังชีพเพื่อส่งให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งศูนย์บริการวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ม.ป.พ.) ได้ระบุไว้ว่า การจัดสรรเงินให้กับผู้สูงอายุนั้นมีหลักการในการจัดสรร เพราะฉะนั้นไม่ใช่ผู้สูงอายุทุกคนจะได้รับเบี้ยยังชีพ มีเพียงผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับบำนาญจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เคยทำงานด้วย ซึ่งกระบวนการคัดเลือกอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการคัดเลือกได้ หรืออาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการได้รับเงินหรือไม่ได้รับเงินเลยก็เป็นได้ นอกจากนี้ ยังมี

ปัญหาเกี่ยวกับความถูกต้องและการได้รับการปรับปรุงฐานข้อมูลผู้มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทำให้บางครั้งยังคงมีชื่อของผู้สูงอายุที่เสียชีวิตไปแล้วในฐานข้อมูล

2) ปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ (ผู้สูงอายุ) ที่มีต่อสวัสดิการผู้สูงอายุ

ปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ (ผู้สูงอายุ) ที่มีต่อสวัสดิการผู้สูงอายุนี้ ปัญหาแรกที่พบก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้สิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งจากงานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชรและวรรณลักษณ์ เมียนเกิด (2551) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ของผู้สูงอายุ” โดยเก็บตัวอย่างประมาณ 6,000 ราย ทั่วประเทศและได้พบว่าผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 72 เท่านั้นที่รับรู้สิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในระดับปานกลาง ยิ่งไปกว่านั้น มีผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งหนึ่งหรือประมาณร้อยละ 62 ที่ไม่ได้ใช้บริการใด ๆ เลย เนื่องจากไม่รู้และไม่เข้าใจถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อีกทั้งยังไม่มีบริการในพื้นที่ที่ได้พักอาศัยอยู่ ซึ่งเล็ก สมบัติ (2554) ได้ยกตัวอย่างถึงบริการตามสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ผู้สูงอายุไม่ทราบว่ามีการดังกล่าว เช่น บริการทางด่วนสำหรับผู้สูงอายุในโรงพยาบาล บริการสนับสนุนผู้สูงอายุที่ขาดรายได้ บริการฝึกอาชีพสำหรับผู้สูงอายุและบริการกู้ยืมเงินของกองทุนผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการได้รับสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

ปัญหาต่อมา เป็นปัญหาเกี่ยวกับการขอรับบริการสวัสดิการผู้สูงอายุอันเป็นผลสืบเนื่องจากการที่รัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเท่าที่ควร และเน้นที่ปริมาณมากกว่าคุณภาพรวมทั้งการขาดเอกภาพในการจัดสวัสดิการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้สูงอายุที่ต้องการจะเข้ารับสวัสดิการต้องประสบกับความยุ่งยากในการเข้ารับสวัสดิการต่าง ๆ ที่จัดให้ อีกทั้งยังเกิดความสับสนเพราะไม่ทราบว่าต้องไปติดต่อขอรับสวัสดิการที่ใด ดังนั้นจึงต้องเป็นฝ่ายตั้งรับโดยรองจนกว่าสวัสดิการจะมาถึง (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2554)

การเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุในการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุก็นับว่าสำคัญเช่นกัน ดังที่ (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2554) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้สูงอายุไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ผู้สูงอายุ จึงทำให้เป็นผู้สูงอายุที่พึ่งพาหรือช่วยตนเองไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในการเตรียมพร้อมของการเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุนั้น มิใช่เป็นเรื่องของผู้สูงอายุแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นเรื่องของผู้ให้บริการด้วยเช่นกัน ดังนั้น ผู้ให้บริการและผู้สูงอายุจึงควรร่วมกันเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี

3) ปัญหาและความต้องการในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่)

ผู้ให้บริการหรือเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรุงเทพมหานครเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายโอนงานมาจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นการรับโอนงานโดยขาดการวางแผนรองรับที่ดี ขาดบุคลากรโดยเฉพาะตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ที่

จะเข้ามาเป็นผู้ให้บริการ ดังนั้นจึงปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ฝ่ายพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคมซึ่งมักจะเป็นนักพัฒนาชุมชนมากกว่านักสังคมสงเคราะห์ (พงษ์ภุชงค์ มงคลสินธุ์ , 2554) จึงทำให้ไม่เข้าใจหลักการทำงานที่ถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีของการจัดสรรเบี้ยยังชีพแก่ ผู้สูงอายุ นั้น ในองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบนั้นขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุเพราะมีความเข้าใจว่าต้องจัดสรรเงินที่ได้มานั้นให้กับผู้สูงอายุทุกคน ในพื้นที่รับผิดชอบ ดังนั้นจึงนำเงินที่ได้มาหารด้วยจำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จึงทำให้ได้ ผู้สูงอายุในพื้นที่ดังกล่าวได้รับเบี้ยยังชีพน้อยกว่า 500 บาทต่อเดือน

3. ความสำคัญของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

หากพิจารณาถึงวัฏจักรชีวิตมนุษย์ก็จะพบว่า ผู้สูงอายุคือผู้ที่อยู่ในขั้นสุดท้ายของวัฏจักรชีวิต มนุษย์ซึ่งอาจจะมีหลายคนตั้งคำถามถึงความสำคัญและความจำเป็นในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เพราะดูเหมือนว่าผู้สูงอายุคือ บุคคลที่มีสภาพ “ไม่ไถ่ล้าง” ที่ไม่ได้มีความต้องการสิ่งต่าง ๆ อีกต่อไปแล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้สูงอายุมิใช่ไม่ไถ่ล้างที่รอวันร่วงโรยไปตามกาลเวลาตามสังขารแห่งชีวิต หากแต่เป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยประสบการณ์และความรู้ที่สามารถช่วยพัฒนาประเทศ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ก็ ล้วนแล้วแต่มีความต้องการปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและสมควรได้รับสิทธิ ภายใต้อัตลักษณ์สิทธิมนุษยชน หลักการว่าด้วยสิทธิผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 และกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้สิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ทั้งนี้ ก็เพื่อช่วยและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนและสามารถดำรงชีพด้วย ความผาสุกต่อไปได้

4. แนวคิดในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

แนวคิดพื้นฐานในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยประกอบด้วย แนวคิด 2 แนวคิดหลักด้วยกัน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) คือ

1) แนวคิดด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Aspect of Aging)

แนวคิดด้านมนุษยธรรมเป็นแนวคิดที่เห็นว่าผู้สูงอายุควรได้รับความช่วยเหลือตามหลัก มนุษยธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพอนามัย โภชนาการ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม ครอบครัว สวัสดิการสังคม ความมั่นคงทางรายได้ การศึกษาและการจ้างงาน

2) แนวคิดด้านพัฒนา (Developmental Aspect of Aging)

แนวคิดด้านพัฒนาเป็นแนวคิดที่เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องจัดสวัสดิการที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ

5. หลักการ ปฏิญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีหลักการ ปฏิญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีผลต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อให้การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้มาตรฐานและเป็นไปตามกระแสสากลด้วยเช่นกัน ซึ่งหลักการ ปฏิญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเหล่านั้น ได้แก่ หลักการว่าด้วยสิทธิผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 หลักการว่าด้วยสิทธิผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ

ศูนย์ศตวรรษิกชน (2554) ได้รวบรวมหลักการว่าด้วยสิทธิผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติว่าประกอบด้วย 5 ประเด็นสำคัญด้วยกันคือ

1) การมีอิสรภาพในการพึ่งตนเอง

ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอทั้งจากการจัดสรรรายได้ การสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวและ ชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือตนเอง

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและโอกาสได้ทำงาน หรือมีโอกาสที่จะสร้างรายได้ทางอื่นให้กับตนเอง
2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการกำหนดการเกษียณอายุการทำงาน
3. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงโครงการฝึกอบรมและโครงการด้านการศึกษาที่เหมาะสม
4. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสามารถที่จะปรับให้เข้ากับ

ความพึงพอใจส่วนบุคคลและความสามารถที่เปลี่ยนไป

5. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเองได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2) การมีส่วนร่วม

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิคงอยู่ในสังคมและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดและดำเนินนโยบายที่มีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุมุมมองที่แปลกเปลี่ยนความรู้และทักษะกับคนรุ่นใหม่

2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาและพัฒนาโอกาสในการให้บริการแก่ชุมชนและทำงานอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถ

3. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะก่อตั้งขบวนการหรือสมาคมเพื่อผู้สูงอายุ

3) การอุปการะเลี้ยงดู

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู และการปกป้องคุ้มครองจากรอบครัวและชุมชนตามคุณค่าวัฒนธรรมของแต่ละระบบสังคม

2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อช่วยให้สามารถและคงไว้หรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุด และเพื่อช่วยป้องกันหรือชะลอการเกิดภาวะเจ็บป่วยอีกด้วย

3. ผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับบริการทางด้านสังคมและกฎหมาย เพื่อส่งเสริมอิสรภาพในการดำเนินชีวิตการปกป้องคุ้มครองและการอุปการะ เลี้ยงดู

4. ผู้สูงอายุที่มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ซึ่งจะให้บริการด้านการปกป้องคุ้มครอง การฟื้นฟูสมรรถภาพและการกระตุ้นทางด้านจิตใจและสังคมในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและบรรยากาศที่เป็นมิตร ตามความเหมาะสมกับสถานภาพและความต้องการ

5. ผู้สูงอายุที่มีสิทธิมนุษยชนทั้งปวงและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในขณะที่อยู่ในสถานที่ใดใด หรือในสถานที่ให้บริการดูแลรักษา รวมทั้งพึงได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดู และคุณภาพชีวิตของตนเอง

4) การบรรลุความต้องการ

1. ผู้สูงอายุที่มีสิทธิที่จะแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

2. ผู้สูงอายุที่มีสิทธิเข้าถึงแหล่งการศึกษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ทางศาสนา และนันทนาการในสังคม

5) ความมีศักดิ์ศรี

1. ผู้สูงอายุที่มีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงปลอดภัยปราศจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์ ตลอดจนการปฏิบัติอย่างทารุณ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2. ผู้สูงอายุพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทาง วัย เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ภูมิหลัง ศาสนา ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสถานภาพอื่นใด

5.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิผู้สูงอายุให้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐและกำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้สูงอายุไว้ดังนี้

มาตรา 43 (วรรค 4) บัญญัติเกี่ยวกับการจัดระบบสวัสดิการของชุมชน ไว้ เกี่ยวกับสิทธิของบุคคลและชุมชนที่หมายรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าว

มาตรา 47 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและมีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

5.3 ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยนั้นได้เริ่มบัญญัติขึ้นในสมัยนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีโดยได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2542 เนื่องจากองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้เป็นปีสากลว่า

ด้วยผู้สูงอายุ ซึ่งศูนย์ศตวรรษิกชน (2554) ได้รวบรวมปฏิญญาผู้สูงอายุไทยประกอบด้วย 9 ข้อด้วยกัน ดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และสูงอายุที่ผู้พิการ

ข้อที่ 2 ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับ ความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ข้อที่ 3 ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย

ข้อที่ 4 ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า

ข้อที่ 5 ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามศตินิยม

ข้อที่ 6 ผู้สูงอายุควรมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย

ข้อที่ 7 รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ข้อที่ 8 รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ข้อ 9 รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูเวทีและความเอื้ออาทรต่อกัน

5.4 พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 นี้ได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุตามความจำเป็นและเหมาะสม และให้ได้มาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพ อนามัย ที่อยู่อาศัยและนันทนาการ ทั้งนี้

ตามมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมที่คณะกรรมการกำหนด และตามกฎหมายฉบับนี้ ผู้สูงอายุจัดได้ว่าเป็นผู้รับบริการสวัสดิการสังคมตามคำนิยามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 3 ซึ่งให้สิทธิแก่ผู้สูงอายุโดยทางอ้อมด้วยการสร้างมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมและกำหนัดดูแลให้การจัดสวัสดิการสังคมของนักสังคมสงเคราะห์ องค์กรสาธารณประโยชน์ของเอกชนหรือของรัฐเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

5.5 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 130ก ลงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2546 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 โดยมีกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิบัติภารกิจตามกฎหมาย และทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกอบด้วย 24 มาตรา และมีสาระสำคัญ 4 ประเด็นหลัก ๆ ด้วยกันคือ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) สิทธิผู้สูงอายุ การลดหย่อนภาษีเงินได้และกองทุนผู้สูงอายุ โดยมีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย ซึ่งสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2554) มองว่าทำให้เกิดช่องทางการได้มาซึ่งสิทธิของผู้สูงอายุ 4 ช่องทางด้วยกัน คือ สิทธิที่ผู้สูงอายุได้รับทันทีโดยผลทางกฎหมาย สิทธิที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องไปออกกฎหมายหรือวิธีและดำเนินการให้เกิดสิทธิแก่ผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น สิทธิที่ผู้สูงอายุทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองและสิทธิของบุคคลอื่นที่ดูแลผู้สูงอายุ

สำหรับสาระสำคัญของกฎหมายที่นำมาเป็นแนวคิดหรือกรอบในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นก็คือในเรื่องของสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุตามมาตรา 11 ที่ได้มีการระบุถึงสิทธิของผู้สูงอายุที่จะได้รับความคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ 13 ด้านด้วยกัน คือ

มาตรา 11(1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

มาตรา 11(2) การศึกษา การศาสนาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

มาตรา 11(3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

มาตรา 11(4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มกันในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

มาตรา 11(5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น

มาตรา 11(6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารพาหนะตามความเหมาะสม

มาตรา 11(7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

มาตรา 11(8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง

มาตรา 11(9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในการแก้ไข ปัญหาครอบครัว

มาตรา 11(10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

มาตรา 11(11) การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

มาตรา 11(12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

มาตรา 11(13) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

นอกจากนี้ ยังได้รวมสิทธิตามมาตรา 16 ที่ได้ระบุถึงการลดหย่อนภาษีแก่ผู้อุปการะเลี้ยงดู ผู้สูงอายุ และสิทธิการยกเว้นภาษีแก่บุคคลที่อายุ 65 ปีขึ้นไป

อนึ่ง ศศิพัฒน์ ยอดเพชรและวรรณลักษณ์ เมียนเกิด (2551) ได้วิเคราะห์ถึงสิทธิประโยชน์ของ ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ว่ามีข้อดีต่อผู้สูงอายุ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก สิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุที่ได้ระบุไว้ตามกฎหมายฉบับนี้เป็นเสมือนปัจจัยเสริมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของ ผู้สูงอายุ เนื่องจากการให้สิทธิและมีกระบวนการตรวจสอบนับเป็นการพิทักษ์สิทธิ (Advocate) ผู้สูงอายุ ได้ประการหนึ่ง เป็นการแสดงถึงความต้องการที่จะปกป้อง ค้ำครองผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินชีวิตได้ อย่างมีความสุข ข้อดีประการต่อมาก็คือ สิทธิผู้สูงอายุนั้นเป็นการเพิ่มความสามารถให้กับผู้สูงอายุทั้งด้าน ข้อมูลข่าวสาร ทักษะชีวิตและโอกาสในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ อันเป็นการบรรลุซึ่งความเสมอภาคทาง สุขภาพและข้อดีประการสุดท้ายก็คือ สิทธิประโยชน์ดังกล่าวนี้ยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อม ประสานความร่วมมือของหน่วยงาน องค์กรในทุกภาคส่วนและทุกลักษณะให้ร่วมจัดบริการและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาผู้สูงอายุซึ่งนับเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น มีสุขภาพที่ดีทาง มิติทางกาย จิต สังคมและจิตวิญญาณอย่างเป็นองค์รวม

6. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

สำหรับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงคมนาคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง วัฒนธรรม และกระทรวงการคลัง เป็นต้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้ครอบคลุม อีกทั้ง ยังมีหน่วยงานภาคเอกชนต่าง ๆ เช่นกันที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะจัดบริการสวัสดิการ ผู้สูงอายุจะจัดขึ้นโดยองค์กรใด แต่รูปแบบของสวัสดิการที่จัดให้นั้นศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (ม.ป.พ.) ได้สรุปไว้ดังนี้

1) การจัดสถานสงเคราะห์หรือศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดสถานสงเคราะห์หรือศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้นเป็นการจัดบริการสังคมที่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุเพื่อให้ ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างปกติสุข และหากมีผู้สูงอายุรายได้

ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวของตนได้หรือไม่มีผู้อุปการะก็จะได้รับการช่วยเหลือให้เข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์และจะได้รับบริการปัจจัย 4 สังคมสงเคราะห์ กายภาพบำบัด นันทนาการ ศาสนกิจและ ฌาปนกิจ เป็นต้น (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554)

2) การให้เข้าอยู่ศูนย์บริการผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวของตน อาจได้รับการช่วยเหลือให้เข้าอยู่ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการจัดสวัสดิการโดยจัดบริการใน 3 ลักษณะ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์, 2554) คือ

- การจัดบริการให้ภายในศูนย์ เป็นบริการที่จัดให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวของตนเองแต่เข้ามาขอใช้บริการบางอย่างภายในศูนย์ฯ เช่น บริการการแพทย์และกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เป็นต้น
- การจัดบริการในลักษณะหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ รวมทั้งแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ออกเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุตามชุมชนเพื่อให้คำปรึกษาและให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ
- การจัดบริการในลักษณะบ้านพักฉุกเฉิน เป็นบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุให้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินได้ในระยะเวลาไม่เกิน 15 วัน แต่หากจำเป็นต้องการพำนักนานกว่าเวลาดังกล่าวจะต้องมีการขออนุญาตจากผู้อำนวยการกองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่จะใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินต้องมีคุณสมบัติตามที่ระเบียบสำนักสวัสดิการสังคมว่าด้วยการเข้ารับบริการในบ้านพักฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 คือ เป็นบุคคลสัญชาติไทย มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ต้องมีความสมัครใจ ต้องไม่อยู่ในระหว่างต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาหรืออยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือถูกดำเนินคดีอาญา ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่พิการทุพพลภาพจนไม่สามารถดูแลตนเองได้หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ต้องเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในกิจวัตรประจำวันและต้องเป็นผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น มีฐานะยากจน ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดูและไม่มีที่อยู่อาศัยให้พักอาศัยได้ชั่วคราวเพื่อติดตามหาญาติหรือส่งตัวไปรับการอุปการะในสถานสงเคราะห์คนชรา หรือเป็นผู้สูงอายุที่บุตรหลานไปทำธุระที่อื่นและไม่มีผู้ดูแล หรือเป็นผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาทางกายภาพบำบัด หรือเป็นผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านจิตใจอย่างรุนแรง จำเป็นต้องอยู่ห่างจากครอบครัวระยะหนึ่ง หรือเป็นผู้สูงอายุที่พดหลง โดยหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชนหรือพลเมืองดีนำส่ง หรือเป็นผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นเรื่องที่อยู่อาศัยและรอการอนุมัติเข้าอยู่สถานสงเคราะห์ หรือเป็นผู้สูงอายุที่สิ้นสุดการรักษาจากโรงพยาบาลแต่ไม่มีญาติมารับ

3) การจัดสรรเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ

รัฐจัดสรรเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนในรูปของตัวเงินเดือนละ 500 บาทซึ่งสามารถนำไปใช้ได้เลยโดยมอบหมายให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในแต่ละท้องที่เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งบรรเทาปัญหาความ

เดือดร้อนสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถประกอบอาชีพที่มีรายได้เพื่อยังชีพหรืออาจจะมีปัญหาความ
เดือดร้อนซ้ำซ้อน

สำหรับองค์กรที่ให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นมีทั้งที่เป็นองค์กรภาครัฐและ
องค์กรภาคเอกชนและภาคเอกชน โดยมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นกรอบในการจัดบริการ
สวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองด้านคุณภาพและบริการ

องค์กรภาครัฐที่ให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

หน่วยงานภาครัฐที่จัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่นำเสนอในส่วนนี้เป็นหน่วยงานหลายแห่งที่
ดำเนินการอย่างเป็นทางการเพื่อจัดบริการให้ครอบคลุมปัญหาและความต้องการรวมทั้งสิทธิของผู้สูงอายุ
ตามกฎหมายกำหนด หน่วยงานภาครัฐที่จัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุได้แก่

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นับว่าเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบ
ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยได้มอบหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้กระทรวงมีหน้าที่
รับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป อาทิ

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มี
หน้าที่รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

มาตรา 11(4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มกันใน
ลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

มาตรา 11(5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่
ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น

มาตรา 11(8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหา
ประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง

มาตรา 11(9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในการแก้ไข
ปัญหาครอบครัว

มาตรา 11(10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

มาตรา 11(12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้จัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

สถานสงเคราะห์คนชรา

สถานสงเคราะห์คนชรา เป็นการอุปการะผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความทุกข์ยาก
เดือดร้อน เช่น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะดูแล ที่มีความสมัครใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์
โดยบริการที่จัดให้ประกอบด้วย บริการด้านปัจจัย 4 บริการตรวจสอบสุขภาพทั่วไป การรักษาพยาบาลเมื่อ
เจ็บป่วย บริการด้านกายภาพบำบัด บริการให้คำแนะนำปรีกษา บริการด้านสังคมสงเคราะห์ กิจกรรม

นันทนาการ กิจกรรมเสริมรายได้ บริการด้านศาสนกิจ บริการฌาปนกิจศพ เป็นต้นซึ่งการอุปการะจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

ประเภทสามัญ ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่รวมกันห้องละหลายคน ชาย-หญิง ไม่ปะปนกัน

ประเภทเสียค่าบริการ จัดให้อยู่ในหอพักผู้สูงอายุมีจำนวน 40 ห้อง โดยชำระค่าบริการประเภทเตียงเดี่ยว อัตราคนละ 550 บาท/เดือน ประเภทเตียงคู่อัตรา 1,060 บาท/เดือน มีเฉพาะสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคเพียงแห่งเดียว

ประเภทพิเศษ โดย ผู้สูงอายุปลูกบ้านอยู่เองตามแบบแปลนที่กรมประชาสงเคราะห์ (เดิม)กำหนด ปลูกในที่ดินของสถานสงเคราะห์ โดยทำสัญญาปลูกสร้างเสร็จแล้วกรรมสิทธิ์ให้กับทางราชการ และผู้ปลูกสร้างสามารถอาศัยอยู่ได้จนตลอดชีวิต มีบ้าน 3 แบบ คือ บ้านเดี่ยว บ้านแฝดและบ้านปฏิบัติธรรม มีเฉพาะสถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในปัจจุบันนี้ มีสถานสงเคราะห์เป็นศูนย์สวัสดิการด้านคนชราของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจำนวน 7 แห่งด้วยกัน คือ

1. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร
2. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
4. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านทักษิณ จังหวัดยะลา
5. สถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
7. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ (Day Centre)

เนื่องจากปัจจุบันมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น ประกอบกับการสงเคราะห์ ภายในสถานสงเคราะห์มีค่าใช้จ่ายสูงมาก มีความจำกัดด้านบุคลากรดูแลผู้สูงอายุ และไม่ได้รับอัตรากำลังเพิ่มรวมทั้งหลักการดูแลผู้สูงอายุที่ดีที่สุด คือ การให้ผู้สูงอายุได้อยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างมีความสุขในบั้นปลายชีวิต ไม่ใช่การแยกผู้สูงอายุจากครอบครัว จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จึงจัดให้มีบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยให้บริการ ดังนี้

- บริการภายในศูนย์ ได้แก่ สุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด สังคมสงเคราะห์กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเสริมความรู้ และศาสนกิจ บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นต้น

- บริการบ้านพักฉุกเฉิน เป็นบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า โดยรับเข้าพักในบ้านพักฉุกเฉิน และให้บริการในด้านปัจจัย 4 สังคมสงเคราะห์ หรือส่งไปรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น การจัดตั้งศูนย์บริการบางแห่งเป็นส่วนหนึ่งของสถานสงเคราะห์ และในบางแห่งจัดตั้งเป็นเฉพาะศูนย์บริการเพียงอย่างเดียว

ศูนย์บริการที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีจำนวน 7 แห่ง ดังนี้

1. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค กรุงเทพมหานคร
4. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ กรุงเทพมหานคร
5. ศูนย์บริการผู้สูงอายุเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
6. ศูนย์บริการผู้สูงอายุปิยะมัลย์ จังหวัดเชียงใหม่
7. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

บริการหน่วยเคลื่อนที่

บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อออกเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่อยู่ตามบ้าน นำข้อมูลข่าวสารบริการไปเผยแพร่การให้บริการในด้านคำแนะนำ และการรักษาพยาบาลเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยหน่วยเคลื่อนที่ที่จะประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์และเจ้าหน้าที่พยาบาล ดำเนินการโดยหน่วยงาน ส่วนกลาง กรุงเทพ มหานคร ศูนย์บริการผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชราต่าง ๆ

การสงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องช่วยความพิการ และอื่น ๆ

ในการสงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องช่วยความพิการ และอื่น ๆ ตามสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ให้บริการตามความเหมาะสม รวมทั้ง ติดต่อประสานงานหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมให้ความช่วยเหลือต่อไป

การจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ

โครงการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยเข้ารับการฝึกอบรมในหน่วยงานสังกัดกรมพัฒนา สังคมและสวัสดิการตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และประสานงานให้นายจ้างที่มีความ ประสงค์ต้องการต่อไป

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) และสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.)

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) และสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) ได้เสนอแนะนโยบาย แนวทางการส่งเสริมศักยภาพ การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ ดังนี้

1) พัฒนามาตรการ กลไก

- พัฒนา เสนอแนะแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
- พัฒนามาตรการ กลไก และกำหนดมาตรฐานการ จัดสวัสดิการสังคม การส่งเสริม ศักยภาพ คุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ และกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน
- พัฒนานองค์ความรู้ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ
- งานคณะกรรมการ กสผ.

2) ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

- ส่งเสริม ประสานและสนับสนุนเครือข่ายในการ จัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
- เสริมสร้างกิจกรรมและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ
- กำหนดและพัฒนาแนวทางเพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมของประชากรเมื่อวัยสูงอายุ

3) คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ

- ส่งเสริมและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
- ส่งเสริมเครือข่ายเพื่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
- กำหนดและพัฒนามาตรฐาน แนวทางในการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและ

ความสำคัญของผู้สูงอายุ

4) เลขานุการของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.)

- จัดทำแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับ การคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนสถานภาพบทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุต่อคณะกรรมการ

- รวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับงานคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

- เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ งานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

- สร้างระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

- ร่วมมือและประสานงานกับราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนองค์กรอื่นในการจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- สนับสนุนเงินอุดหนุนแก่องค์กรเอกชนมูลนิธิที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา

กระทรวงแรงงาน

สำนักงานประกันสังคม

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 ได้ขยายความคุ้มครองการประกันสังคมกรณีชราภาพ โดยเริ่มดำเนินการ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 โดยส่งเงินสมทบเป็นร้อยละของรัฐบาล นายจ้างและผู้ประกันตน ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2543 อัตราส่วน 1:2:2 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2546 เป็นต้นไป ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินประกันสังคมเป็นปีละ 4.7% กรณีเงินบำนาญชราภาพต้องจ่ายเงินสมทบไม่น้อยกว่า 180 เดือน หากจ่ายไม่ครบให้ได้รับเงินบำนาญชราภาพ ทั้งนี้ ผู้ประกันตนจะต้องมีอายุ 55 ปีบริบูรณ์

กรมการจัดหางาน

หน่วยงานศูนย์กลางติดต่อประสานให้แก่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานและบริษัทต่าง ๆ ที่ต้องการรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน ซึ่งกรมการจัดหางานมีหน่วยงานจัดตั้งดำเนินการในทุกจังหวัด

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

หน่วยงานฝึกอบรมเกี่ยวกับผู้ดูแลผู้สูงอายุทำงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งเปิดฝึกอบรมทักษะ อาชีพต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุที่สนใจ

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงแรงงานเป็นหน่วยงานรับผิดชอบใน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม ตามมาตรา 11 (3) ซึ่งกระทรวงแรงงานได้ดำเนินการออกประกาศแล้ว ลงวันที่ 16 กันยายน 2547

กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

บริการการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน และกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยในหลาย ๆ รูปแบบ ทั้งในการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานและการให้การศึกษ เพื่อช่วยพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ โดยให้บริการทั้งในโรงเรียนประจำและโรงเรียนฝึกอาชีพเคลื่อนที่ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ให้ความรู้ในการดำเนินชีวิต เช่น งานอาชีพ สุขภาพ กฎหมาย โภชนาการ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุและหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (ส.ช.)

หน่วยงานจัดทำหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งติดตามและควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่ดำเนินการสอนตามหลักสูตรนี้

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานรับผิดชอบใน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการศึกษาและข้อมูลข่าวสารการดำเนินชีวิต ตามมาตรา 11 (2) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการออกประกาศแล้ว ลงวันที่ 28 กันยายน 2547

กระทรวงวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)

หน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมและคัดเลือกศิลปินแห่งชาติ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ทรงคุณค่าภูมิปัญญาไทยที่มีความสามารถในด้านต่างๆ เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามและคงเอกลักษณ์ในสังคมไทย

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการศึกษา การศาสนาและข้อมูลข่าวสารการดำเนินชีวิตรวมทั้งการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวก ด้านพิพิธภัณฑสถาน หอจดหมายเหตุฯ และการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามมาตรา 11 (2) (13) ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมอยู่ระหว่างการดำเนินงานร่างประกาศ

กระทรวงสาธารณสุข

กรมอนามัย

หน่วยงานพัฒนาส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อเฝ้าระวังป้องกันรักษาฟื้นฟูสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุ เช่น การเผยแพร่ความรู้โดยใช้สื่อต่าง ๆ การอบรม สัมมนา การใช้สมุดบันทึกสุขภาพ การจัดทำคู่มือดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลากรในการให้บริการ รวมทั้งการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์

หน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพความรู้ทางการแพทย์พัฒนาคุณภาพ การบริการให้ได้มาตรฐานครอบคลุม โดยมุ่งเน้นการบริการเชิงรุกสู่ชุมชน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองผ่านทางระบบสาธารณสุขมูลฐาน รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านสื่อต่าง ๆ

กรมสุขภาพจิต

หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ จัดทำโครงการรณรงค์ต่าง ๆ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งรับปรึกษาปัญหาทางโทรศัพท์หมายเลข 1667

สำนักงานประกันสุขภาพ

เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการ ให้สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลแก่กลุ่มผู้สูงอายุ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

หน่วยงานด้านวิชาการที่ศึกษาวิจัย หรือสนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นต่าง ๆ และเผยแพร่สู่สาธารณสุข

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ ระบุให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความ

สะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ ตามมาตรา 11 (1) ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขอยู่ระหว่างการดำเนินงานร่างประกาศ

กรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดแผนงานและกิจการที่จะดำเนินการ ดังนี้

- การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้ ถูกทอดทิ้งหรือประสบปัญหาความเดือดร้อน เช่น ด้านปัจจัย 4 ด้านการรักษาพยาบาล การให้คำแนะนำปรึกษา เป็นต้น

- การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกัน ปัจจุบันมีสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร

- การจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร และศูนย์บริการสาธารณสุข โดยให้ความพร้อมในด้านการให้บริการ โดยไม่คิดมูลค่าและครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ

- การจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุแห่งชาติประจำปี

- การประสานงานและสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน ครอบครัวยุ และชุมชน

- การจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนสำหรับผู้สูงอายุ

- การจัดทำบัตรประจำตัวผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตของศูนย์บริการสาธารณสุข เพื่อให้ได้รับบริการด้านการตรวจรักษาฟรี

- การจัดหน่วยเคลื่อนที่เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุในชุมชน

- รับถ่ายโอนภารกิจจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ในปี 2546)

1) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2

2) ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ดินแดง

กระทรวงมหาดไทย

กรมการพัฒนาชุมชน

หน่วยงานทำหน้าที่ ในการพัฒนาส่งเสริมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีศักยภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่กรมการพัฒนาชุมชนให้ความสนใจในการดำเนินงาน สนับสนุน ส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในสาขาวิชาชีพต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และช่วยเหลือสังคม รวมทั้งจัดกิจกรรมฟื้นฟูชนบทธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการยกย่องผู้สูงอายุ และบุพการี เช่น วันสงกรานต์ และวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

กรมส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หน่วยงานทำหน้าที่เกี่ยวกับการกิจปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งรับผิดชอบงานเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนี้ คือ

- การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ในสมัยรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดให้มีการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขึ้นในปี พ.ศ. 2536 เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในชนบทที่ยากจนไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ หรือถูกทอดทิ้ง หรือขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู และไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้โดยมอบเป็นเงินคนละ 200 บาท/เดือน และช่วยจนตลอดชีวิต ซึ่งปีแรกได้รับงบประมาณเพียง 20,000 คนทั่วประเทศ โครงการนี้เป็นโครงการที่รัฐบาลให้ความสนใจมาก และผลักดันให้มีการเพิ่มจำนวนเงินเป็นเดือนละ 300 บาท/คน ปัจจุบันสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้จำนวน 527,083 คน ซึ่งในปีงบประมาณ 2545 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเบิกจ่ายเงินให้กับผู้สูงอายุ ตามโครงการถ่ายโอนกิจกรรมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- การจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด โดยชุมชนตนเอง เป็นโครงการที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง โดยให้วัดหรือสถาบันทางศาสนาอื่น ๆ เช่น โบสถ์ มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นไปตามความต้องการของชุมชนนั้น ๆ เช่น กิจกรรมส่งเสริมรายได้ กิจกรรมด้านการเกษตร กิจกรรมด้านการศึกษา และ ในปี พ.ศ. 2542 กรมประชาสงเคราะห์ (เดิม) ได้รับการจัดสรรเงินตามแผนมियाซาวา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ โดยให้ศูนย์ละ 50,000 บาท และเป็นค่าวัสดุครุภัณฑ์ภายในศูนย์ ๆ ละ 140,000 บาท ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดขึ้น 200 ศูนย์ทั่วประเทศ

- ในปี 2546 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ถ่ายโอนภารกิจสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุให้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีความพร้อม ดังนี้

สถานสงเคราะห์คนชราประเภทสามัญจำนวน 12 แห่ง ได้แก่

1. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
2. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา
3. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาบ่อแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
4. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
5. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านอุทอง-พนักตัก จังหวัดชุมพร
6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
7. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านนครปฐม จังหวัดนครปฐม
8. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง
9. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร
10. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี จังหวัดลพบุรี
11. สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อบึงอูปถัมภ์) จังหวัดนครปฐม
12. สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อลำไยอูปถัมภ์) จังหวัดกาญจนบุรี

สถานสงเคราะห์ประเภทพิเศษ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่

สถานสงเคราะห์คนชราวัยทองนิเวศน์จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุจำนวน 11 แห่ง

1. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง กรุงเทพมหานคร
2. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีสุคต จังหวัดพิษณุโลก
3. ศูนย์บริการผู้สูงอายุโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
4. ศูนย์บริการผู้สูงอายุทักษิณ จังหวัดยะลา
5. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา
6. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุวัยทอง จังหวัดเชียงใหม่
7. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุลพบุรี จังหวัดลพบุรี
8. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร
9. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีตรัง จังหวัดตรัง
10. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุอุทอง-พื้งตัก จังหวัดชุมพร
11. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุเพชรทองคำ กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุพ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้ กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุ ในอาคาร รวมทั้งกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ผู้สูงอายุในการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมตามมาตรา 11 (5) (11) ซึ่ง กระทรวงมหาดไทยอยู่ระหว่างการดำเนินงานร่างประกาศ

กระทรวงคมนาคม

บริการลดค่าโดยสารรถไฟครึ่งราคาช่วงเดือนมิถุนายน - กันยายนของทุกปีตลอดจนจัดที่นั่ง สำหรับผู้สูงอายุในรถประจำทาง และรถรางให้ประชาชนเอื้อเฟื้อที่นั่งแก่ผู้สูงอายุ

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตาม พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงคมนาคมเป็น หน่วยงานรับผิดชอบในเรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการ สนับสนุนผู้สูงอายุในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในยานพาหนะ ตาม มาตรา 11 (5) (6) และการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารตามความเหมาะสม ซึ่งกระทรวงคมนาคมอยู่ระหว่าง การดำเนินงานร่างประกาศ

กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา

การกีฬาแห่งประเทศไทย

หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชน โดยใช้กีฬาเป็นสื่อ ในส่วนผู้สูงอายุได้จัดทำโครงการและกิจกรรม เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น เช่น โครงการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โครงการค่ายพักแรม การออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมกีฬาและสุขภาพมวลชน เป็นต้น บางโครงการที่จัดทำจะเน้นการประชาสัมพันธ์ให้หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย และเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพมากขึ้นและถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งส่งเสริมการให้บริการทางวิชาการโดยจัดทำเป็นเอกสาร คู่มือต่าง ๆ แผ่นโปสเตอร์ วิทยุทัศน์ โทรทัศน์และวิทยุ เป็นสื่อเผยแพร่

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ ระบุให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบใน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ตามมาตรา 11 (13) ซึ่งกระทรวง ศึกษาธิการได้ดำเนินการออกประกาศแล้ว ลงวันที่ 20 กันยายน 2547

สำนักนายกรัฐมนตรี

กรมประชาสัมพันธ์

หน่วยงานกลางในการเผยแพร่สื่อเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตลอดจนรณรงค์ให้ประชาชนและสื่อมวลชนให้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ

ดำเนินการประกาศ เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ตามมาตรา 11.23 และ 29

กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ผู้สูงอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป ที่มีสัญชาติไทยได้รับการยกเว้นบริการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติทุกแห่ง

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 (2) ได้ระบุให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบใน เรื่อง ยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ ซึ่งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ดำเนินการออกประกาศแล้ว ลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2547

กระทรวงยุติธรรม

ทำหน้าที่ให้คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิแก่ผู้สูงอายุด้านกฎหมาย

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวง

ยุติธรรมหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่อง การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องทางคดี ตาม มาตรา 11 (9) ซึ่งกระทรวงยุติธรรมอยู่ระหว่างการดำเนินงานร่างประกาศ

กระทรวงการคลัง

ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร เกี่ยวกับการลดหย่อนภาษีเงินได้ผู้บริจาคเงิน หรือทรัพย์สินแก่กองทุนผู้สูง อายุ และลดหย่อนภาษีเงินได้แก่ผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการี ตามมาตรา 16 และ 17 ของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งกระทรวงการคลังได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมประมวล รัษฎากร (ฉบับที่ 36) พ.ศ.2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หน้า 13 เล่มที่ 122 ตอนที่ 4 ก วันที่ 13 มกราคม 2548

นอกจากนี้ ยังมีภารกิจของหน่วยงานอื่น ๆ ในเรื่องทำหน้าที่พิทักษ์ ค้ำครองสิทธิแก่ผู้สูงอายุ ทางด้านกฎหมาย เช่น กระทรวงยุติธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัย เผยแพร่ความรู้ แหล่งวิชาการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลงานแพร่หลายทั้งใน และต่างประเทศ เช่น วิทยาลัย ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

องค์กรภาคเอกชนที่ให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

การจัดสวัสดิการรูปแบบเดิมจะมีรัฐเป็นองค์กรหลักในการดำเนินงาน แต่ปัจจุบันหน่วยงาน เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุอย่างมาก ซึ่งสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ได้ สสำรวจและจัดทำทำเนียบองค์กรที่ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุในประเทศไทย (พ.ศ.2546) (อ้างถึงใน สำนัก ส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2554) สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. องค์กรเอกชนด้านผู้สูงอายุที่สำคัญ

องค์กรเอกชนด้านผู้สูงอายุที่สำคัญมีจำนวน 17 แห่ง ได้แก่

- สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
- สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย
- สหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร
- สมาคมพฤตวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย
- บ้านพักคนชราบางเขนโดยมูลนิธิธารนุเคราะห์
- บ้านพักคนชราบ้านวัยทอง (โรงพยาบาลหัวเฉียว)
- ศูนย์บริการผู้สูงอายุเพชรทองคำ
- สถานสงเคราะห์คนชราเซ็นหลุยส์
- คามิลเลียน โซเชียลเซ็นเตอร์
- บ้านเบธานี
- ศูนย์บริการผู้สูงอายุ โรงพยาบาลบรรเทาทุกข์โบราณภาคเหนือ

(มูลนิธิหมอชิวโกมารภัทร์เชียงใหม่)

- หอผู้ป่วยสูงอายุราชวดี โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท
- มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ
- สมาคมสงเคราะห์ผู้สูงอายุมุสลิม
- สมาคมการกีฬาผู้สูงอายุไทย
- สมาคมแพทย์ผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพ
- กลุ่มคนเฒ่าคนแก่

2. สาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ฯ ประจำจังหวัด

สาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ฯ ประจำจังหวัดมีจำนวน 72 แห่งซึ่งกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น 72 จังหวัด

3. องค์กรด้านส่งเสริมอาชีพอดีตและรายได้ผู้สูงอายุ

องค์กรด้านส่งเสริมอาชีพอดีตและรายได้ผู้สูงอายุมีจำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุในเมืองเชียงใหม่ (ศูนย์ปิยะมาลย์)
- ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบทเชียงใหม่
- ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบทเชียงราย
- ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบทชัยนาท
- ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบทขอนแก่น
- ศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบทนครศรีธรรมราช

4. เครือข่ายองค์กรดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

เครือข่ายองค์กรดำเนินงานด้านผู้สูงอายุมีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่

- เครือข่ายองค์กรดำเนินงานผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่
- เครือข่ายองค์กรดำเนินงานผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น
- เครือข่ายองค์กรดำเนินงานผู้สูงอายุ นครศรีธรรมราช
- เครือข่ายองค์กรดำเนินงานผู้สูงอายุจังหวัดสงขลา

การนำเสนอการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุข้างต้นทำให้ทราบว่า มีรูปแบบ 4 ประการคือ รูปแบบของการให้สวัสดิการแก่ครอบครัวที่เป็นเงิน (In Cash) เป็นสิ่งของ (In Kind) การรับเข้าอยู่สถานสงเคราะห์ (Institutional Care) และการบริการต่าง ๆ (In Services) เช่น การให้คำแนะนำ บริการต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามหลักการให้การช่วยเหลือแบบสาธารณูปการ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ แต่กิจกรรมหรือบริการที่จัดให้ นั้นจะมีความแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายซึ่งในที่นี้ก็คือ กลุ่มผู้สูงอายุนั่นเอง

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุนี้ก็จะพบว่า ได้กระจายอยู่ทั่วประเทศโดยได้มีการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมายนี้ที่มีความสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายและสถานการณ์ของผู้สูงอายุในปัจจุบันมาให้พอเข้าใจ
2. จงอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงสาเหตุและมาตรการในการแก้ไขที่มีอยู่ในปัจจุบันมาพอสังเขป พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
3. อธิบายความสำคัญและแนวคิดในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไทย ตลอดจนการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไทยได้
4. จงอธิบายถึงการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร มีองค์กรที่น่าสนใจอะไรบ้าง
5. จากคำกล่าวที่ได้กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) นั้น นักศึกษามีความเข้าใจว่าอย่างไร และนักศึกษาคิดว่ารัฐบาลไทยควรมีมาตรการใดในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุของไทย